

NAGY Imre
egyetemi tanár
Kaposvári Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Kaposvár

professor
Kaposvár University, Faculty of Economics, Kaposvar,
Hungary
e-mail: nagy@rkk.hu

SZERBIA HATÁRON ÁTNYÚLÓ
EGYÜTTMŰKÖDÉSÉNEK FÖLDRAJZI
SAJÁTOSÁGAI AZ EU KÜLSŐ HATÁRÁN

GEOGRAPHICAL CHARACTERISTICS OF SERBIA'S
CROSS-BORDER COOPERATION AT THE EXTERNAL
BORDER OF THE EU

ABSTRACT

The article presents the territorial features of Serbia's cross-border cooperation with neighboring EU countries. It refers to the various network types between municipalities/settlements within a single project programme and at the level of all other analysed border programmes in the EU border regions that are components of the European Territorial Cooperation. It also shows examples of prosperous cross-border networks (Serbia–Hungary, Serbia–Croatia, Serbia–Romania, Serbia–Bulgaria) of interested communities: what positions they have and what the weight of the border settlements is in the network of cooperation in a horizontal sense. Furthermore, it discusses differences of network types of cross-border cooperation of municipalities based on financial assistance from the EU, the IPA¹ funds (2007–2013) in Serbia as a border region at the external border of the EU. The paper tries to define its spatial differentiation based on the number of applications and the amount of financial aid.

Kulcsszavak: EK külső határa, határon átnyúló együttműködés, Szerbia

Keynotes: EU external border, cross border cooperation, Serbia

1. Bevezetés

Az EU regionális politikájának egyik kiemelt területe az Európai Területi Együttműködésen (*European Territorial Co-operation*) keresztül megvaslósuló határon átívelő együttműködés támogatása, melynek során határmenti és/vagy periférikus területek gazdasági fejlődése valósul meg. A területi, regionális és határokon átívelő együttműködése fejlődése során az Európai Közösségen belüli határrégiók integrációján túl, az együttműködés a kelet-európai országok felé is kiszélesedett, amely főként a periférikus helyzetű határ menti régiók gazdasági fejlődéséhez járult hozzá. Az eurorégiók megjelenésével főleg a kétoldalú (vagy többoldalú) kezdeményezések, konkrét gazdasági, környezeti, infrastrukturális és intézményi problémákkal foglalkoztak.² Az eurorégiók később az EU külső határain is megjelennek Kelet-Európa a Nyugat-Balkán felé, (Magyarország-Szerbia, Lengyelország-Ukrajna-Fehéroroszország, Finnország-Oroszország stb.) Az INTERREG III kezdeményezés az IPA, TACIS és más alapokkal együtt a külső határrégiók fejlődésében vesz részt és azok EU-s előcsatlakozási folyamatát támogatja.³ A területi együttműködés határon átnyúló kompetencián kívül a *Transnational* és *Interregional co-operations* típusú együttműködések működnek. Ezek közül Szerbia intézményei főleg a SEE⁴ programban szerepeltek.

Az Európai Unió által létrehozott új jogi eszköz, az európai területi együttműködés (ETE) új formája, az európai területi együttműködési csoportosulás (2007–2013; 3. célkitűzés, 1082/2006/EK rendelet). Jelentősen hozzájárul az európai integrációhoz és a határokon átnyúló stratégiák végrehajtásához. Ezenkívül közelebb hozza az EU politikáit az emberekhez; európai, politikai, intézményi és társadalmi-kulturális hozzáadott értéket jelent. Az EU-n belüli és az EU külső határain folytatott együttműködés olyan kérdések kezelésére irányul, amelyek túlmutatnak az egyes közösségek határain, amelyek magukban foglalják a szociális ügyeket, a gazdasági fejlődést, a kisebbségi jogokat, a határokon átnyúló foglalkoztatást és kereskedelmet, a környezetet stb. Az együttműködés magában foglalja a határ menti helyzetek kiaknázásának kísérleteit is, a határokat gazdasági és kulturális cseréjének forrásaként, valamint regionális fejlesztési célokra használja fel.⁵

A határ menti régiók és a határokon átnyúló kapcsolatok feltárására az EU külső határai mentén került sor, párhuzamosan az Európai Unió regionális politikájának fejlődésével és a határ menti régiók elismerése a keleti bővítés óta növekszik (2004-ben és 2007-ben, 2013-ban)⁶ Az EU külső határain található régiók azonban nem tudtak olyan fejlettségi szintet elérni, mint a többi EU-s régiók az EU regionális politikájának köszönve,⁷ mert az EU forrásai ugyan hasznosak lehetnek az érintett területek felzárkóztatásában és területfejlesztésében, ugyanakkor nem elégségesek, mivel elsődleges céljuk a határtérségben élők kapcsolatrendszerének növelése, és csak másodlagos cél a leszakadó térségek fejlesztése.

2. Szerbia az EU külső határán

A kilencvenes években, a közép-kelet-európai rendszerváltást és a szerbiai polgárháborút követően, az EU regionális politikájának eredményeként, a határ menti régiók szerepének felértékelődésével, Szerbia közelebb került az új EU-tagállamokhoz és megnőtt a határokon átnyúló együttműködés lehetősége, s a kohéziós kapcsolatok megvalósításával lehetővé vált az előcsatlakozási alapokhoz való hozzáférés.

Szerbia határon átvéelő intézményes tevékenysége a Duna-Körös-Maros-Tisza Eurorégióba történő s belépésével kezdődik, melynek során a Vajdaság AT az EU regionális politikája elveit követve, két szomszédos EU tagságra törekedő állam határrégióival alapított eurorégiót.⁸

A 2004-2009 időszakban Szerbia a Magyarország-Szerbia PHARE⁹ CBC¹⁰ kísérleti kisprojekt alapot használta fel („*Pilot Small Projects Fund*”) a helyi közösségi fejlesztések támogatására 600 000 EUR kerettel, amelyből 17 projekt került támogatásra Szerbiában és amely az INTERREG III új típusú pályázati rendszer megismérését tette lehetővé.¹¹

A kelet-európai államok EU-s csatlakozása idején (2004-2006) Szerbia az INTERREG IIIA CBC programba kapcsolódik be, mivel Magyarország EU-s csatlakozásával 2004-ben (Románia-Bulgária 2007, Horvátország 2013) az EU szomszédos állama lesz, annak külső határán. A CBC projektek Szerbiát illető projektrészeket ebben az időszakban a CARDS¹² alapokból finanszírozzák.

A 2007–2013-as programozási időszak alatt Szerbiának az IPA előcsatlakozási programkeretének két komponensére osztottak ki fejlesztési támogatásokat (1. EU intézményépítés, 2. Határokon átnyúló kapcsolatok fejlesztése). Ezek az erőforrások lehetővé teszik Szerbiának és minden szomszédos régiójának a határokon átnyúló, valamint az országon belüli inkább „soft” fejlesztéseket, esetenként szerényebb infrastruktúra építését is.

A 2014-2020 időszakban az IPA előcsatlakozási alapokból a korábbi két komponensen kívül a vidékfejlesztés is támogatást élvez az IPARD¹³ forrásokból. Ezen támogatásnak nincs határon túli partneri kötelezettsége. Ebben a tervidőszakban a CBC vonatkozásában a Magyarország–Szerbia programterületen 3, Románia–Szerbia, Bulgária–Szerbia és Horvátország–Szerbia vonatkozásában 2 kiírásra került sor.

3. Az EU CBC támogatások területi dimenziói Szerbiában

3.1 Szerbia regionális felosztása – a NUTS régiók

Szerbia regionális felosztását az EU-s csatlakozás folyamatainak megfelelően a NUTS 2 módszertan szerint végezték el. A hivatalos regionális felosztás szerint az ország területe 5 NUTS2 régióból áll: Belgrád; Vajdaság AT; Šumadija és Nyugat-Szerbia; Dél- és Kelet-Szerbia; Koszovó és Metóhia (Koszovó-Metóhia AT - UNSCR 1244/99, melynek kikiáltott függetlenségét Szerbia ez idáig nem ismerte el). A NUTS módszertan által definiált régiók (1. táblázat), amelyek a NUTS3-as

ún. szubregionális területi egységekből (körzetekből) állnak össze s területüket a helyi önkormányzatok (községek) területei képezik, funkcionális területi egységek, a tervezés és regionális fejlesztéspolitika végrehajtásának hordozói, amelyek nem jelentik a közigazgatás középső szintjét.

1. táblázat: Szerbia NUTS2 szerinti regionális felosztása

Tab. 1: Regional division of Serbia according to NUTS2

Régió	Terület km ²	Település	Népesség
Belgrád	3 205	157	1 630 582
Vajdaság AT	21 587	467	1 968 356
Sumadia és Nyugat-Szerbia	26 483	2 111	2 052 490
Dél- és Kelet-Szerbia	26 195	1 973	1 669 379
Koszovó AT	10 939	1 449	

Forrás: Köztársasági Statisztikai Hivatal (2009. 12. 31. állapot, Koszovóra vonatkozó adatok 1998.12. 31)

3.2. A határon átnyúló együttműködések programrégiói

Területi gyarapodása során az EU területe a Nyugat-Balkán országaival is határos lett, így Szerbia is annak külső határára került. Ezért előbb Magyarország, majd Románia és Bulgária, s végül Horvátország kapcsán Szerbia az EU előcsatlakozási alapokból származó támogatást (~1,4 Mrd EUR) elsősorban az EU-s intézmény-építésére, valamint a CBC-ra tudta felhasználni.

A határon átnyúló együttműködés az EU-val a programrégiók működése és finanszírozása alapján valósítható meg. A Horvátország-Szerbia IPA CBC programrégióhoz a Nyugat-Bácskai, Észak-Bácskai és Dél-Bácskai, valamint Szerémségi körzetek tartoznak, míg a Magyarország-Szerbia programrégiót egész Vajdaság térsége lefedi azzal a kitételrel, hogy a Dél-Bánsági Körzet községei csupán részleges támogatást élveznek az utóbbi programban.

A Románia-Szerbia programrégióhoz a szerbiai oldalon a bánsági községek (Törökkanizsa, Törökbecse, Csóka, Nagyikinda, Nagybecskerek, Zichyfalva, Bégaszentgyörgy, Magyarcsernye, Torontálszécsány, Antalfalva, Opáva, Versec, Fehértemplom, Pancsova, Kevevára), az Észak-bánsági Körzethez tartozó bácskai községek (Magyarkanizsa, Zenta, Ada), valamint a Közép-Szerbia észak-keleti körzetei, a Braničevo-i, Dunamenti és a Bori Körzetek tartoznak.

Szerbia-Bulgária határregiójának programterületét szintén a Bori Körzet, a Zaječari, a Niši, Toplicai, Jablanicai és Pčinjai Körzeteket öleli fel.

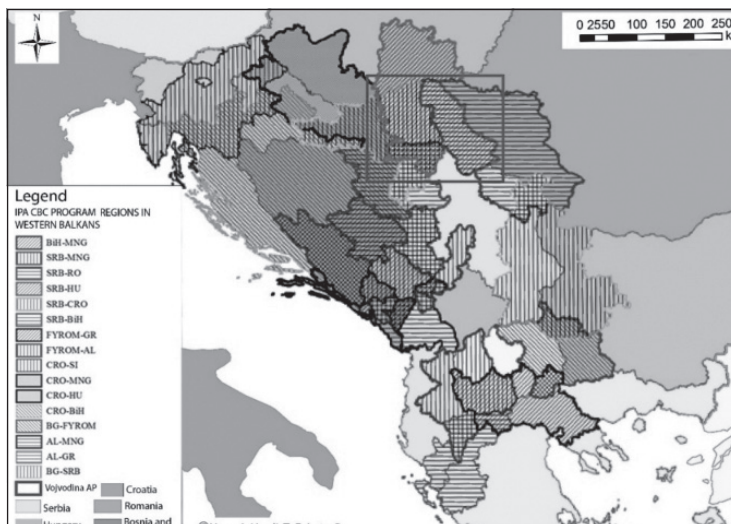
A többi nem EU-s szomszédos állammal (Bosznia-Hercegovina, Montenegro) kialakult CBC támogatása szintén EU-s forrásokból történik, bár itt a rendelkezésre álló keretek lényegesen szerényebbek. Észak-Macedóniával Szerbiának csupán 2016 óta van élő EU-s CBC támogatási kerete.

Annak ellenére, hogy Koszovó (AT) függetlenségét Szerbia eddig nem ismerte el, a 2014-2020 időszakban Montenegróval és Albániával EU-s INTER-REG-IPA CBC támogatásra volt lehetősége.

A határmenti együttműködés területi sajátosságainak keretében elmondható, hogy vannak körzetek, ahol a programterületek kétszeresen vagy háromszorosan fedik egymást, mint pl. a Jablanicai és Pčinjai Körzetek Dél-Szerbiában, a Bori Körzet Kelet-Szerbiában, és valamennyi vajdasági körzet, amelyek közül Szerém-ségnek 3 programterületi támogatásra nyílik lehetősége (1. ábra).

1. ábra: A Nyugat-Balkán határon átnyúló együttműködésének IPA CBC által definiált programterületei, 2007-2013

Figure 1: The program areas of Western Balkans cross-border cooperation defined by the IPA CBC, 2007-2013

Forrás: a szerző saját szerkesztése

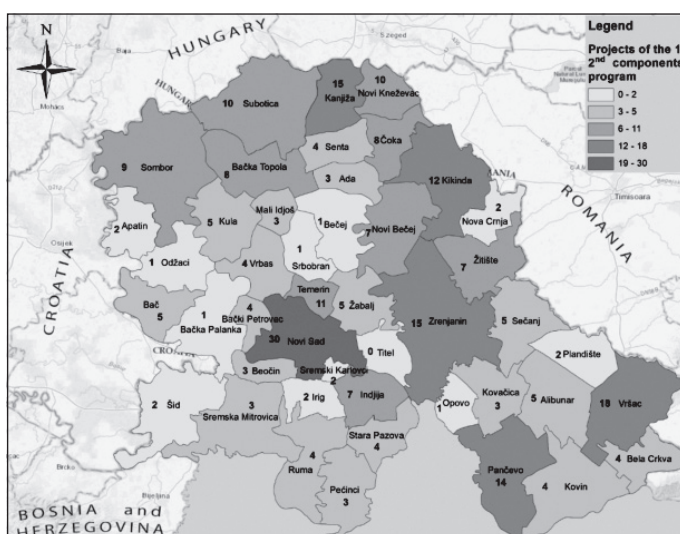
3.3. Az IPA CBC források térbeli megoszlásának néhány sajátossága

A határon átívelő együttműködés önkormányzati szintjét a 2007-2013-as tervidőszakra vonatkoztatva vizsgáltuk Szerbia Vajdaság AT községeire. A községek szerepéről, a három programterületen fogadott források felhasználásáról elmondható, hogy a határ menti települések a kapcsolatok generálása tekintetében előnyre tettek szert a többi településhez viszonyítva (2. ábra). Ez főleg a Magyarország–Szerbia és Horvátország–Szerbia IPA CBC programokban résztvevő községekre vonatkozik, míg a Románia–Szerbia program projektjeit elsősorban a nagyvárosok kötötték le (e. g. Pancsova, Versec), ott a közvetlen határ menti, kevésbé fejlett községek nem tudták kihasználni a programok által kínált esélyt. A Vajdaság észak-déli tengelyéhez kapcsolódóan jól kirajzolódik a határszakaszoktól távol

eső, fejletlen községek alkotta térség, amelynek gyenge vagy egyáltalán nincs projektabszorpciós képessége.¹⁴ Az érdektelenségből kifolyólag kialakult „belső periferiát” képező községek azok, amelyek esetében (pl. Titel, Szentamás, Becse, Hódság községek stb.) semmilyen vagy csupán 1 megvalósított projektről ill. projektpartneri pozícióról lehet említést tenni (2. ábra).

2. ábra: Az IPA által támogatott önkormányzatokat érintő projektek száma (1. és 2. komponens) a Vajdaság AT területén, 2007–2013

Figure 2: Number of IPA supported municipal projects (components 1 and 2) in the AP of Vojvodina, 2007-2013

Forrás: a szerző saját szerkesztése

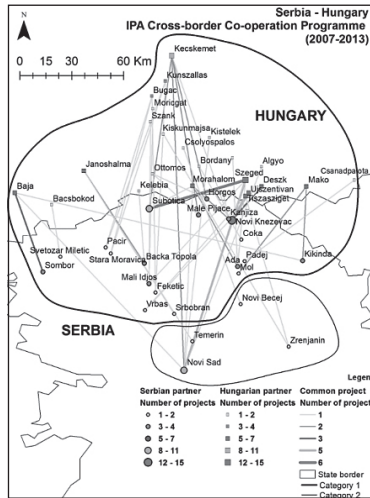
A pénzügyi tekintetben vett allokált támogatásokat illetően némi eltérés tapasztalható, a projektszámokat bemutató térbeli szerkezethez viszonyítva, mivel egyes költséges infrastrukturális beruházások lényegesen nagyobb súlyt adtak a községeknek (pl. Kula, Verbász, Versec, Törökkanizsa). Ez az eltérés jól követhető az egy főre eső EU-s források elemzése során is, melynek tekintetében az infrastrukturális beruházások lényegesen kiemelik a fentebb említett községeket (Kula, Verbász szennyvízcsatorna, Törökkanizsa kerékpárút építés).

3.4 A határon átnyúló kapcsolatok területi típusai

Az IPA 2007–2013 közötti CBC támogatások közül csupán az önkormányzatok határokon átnyúló területi kapcsolatait vizsgáltuk EU-s – nem EU-s vonatkozásban.¹⁵ E tekintetben a területi kapcsolatok öt térbeli típusát azonosítottuk, amelyek a szerbiai önkormányzatok CBC együttműködésével kapcsolatosak:

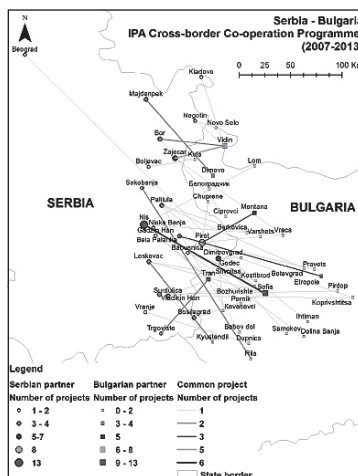
- *A határvonalhoz kapcsolódó (szimmetrikus szomszédság) együttműködési területi típus - 1. kategória.* A közvetlen határ menti települések kapcsolata, amelyet a határátlépés lehetősége biztosít és ezáltal élő CBC kapcsolatok vannak. Ezeket a kapcsolatokat támasztja alá a határátjárók sűrűsége valamennyi EU-s tagállam felé (17-18 km, kivéve Bulgária felé ahol ez az érték 72 km), a határrégió központok közvetlen szomszédos kapcsolatai (Szabadka (SER) – Szeged (HU), Baja(HU) – Zombor(SER), Magyarcsernye (SRB) – Jimbolia(RO), a határátjáróhoz vezető kerékpárutak kiépítettsége (Törökkanizsa (SRB) – Tiszasziget (HU), Szabadka (SER) –Tomba há. (HU) között, valamint a napi ingázások, amit a vonzó munkahelyek generálnak (Szeged, Kecskemét –Mercedes GMBH, Temesvár stb. 3., 4., 5., 6. ábrák).
- *A határrégió belüli egyéb kapcsolatok* területi típusa, amely nem kapcsolódik közvetlenül a határvonalhoz – *2. kategória* (etnikai rokon közösségek és települések kapcsolatai: a „magyar-magyar”, a „román-román” kapcsolatok, Horvátország esetében pedig inkább a „szerb-szerb” kapcsolatok (3., 4, 6. ábrák). Valamennyi település, amelyeknek az anyaországon kívüli azonos nyelvet beszélő népessége van a határ túl oldalán (Szerbiában élő magyar, román, horvát, bolgár kisebbség) állandó gazdasági, kereskedelmi, kulturális, önkormányzati és oktatási kapcsolatot tart fenn az anyaországi közösségekkel). A szerb-horvát határon átnyúló kapcsolatok főleg a Horvátországban élő szerbek és a vajdasági szerb lakosság határ menti együttműködésében nyilvánul meg.16
- *A regionális központok határon átnyúló együttműködésének típusa - 3. kategória,* a regionális központi intézmények CBC kapcsolatai, amelyek az EU regionális politikájának megfelelően működnek együtt: Szabadka-Szeged, Baja-Zombor, Újvidék-Szeged, Újvidék-Kecskemét; Újvidék-Vukovár; Újvidék-Temesvár; Nagybecskerek-Temesvár; Versec-Resica (3., 4., 6. ábrák).
- *Az IPA CBC támogatásokhoz viszonyított rendhagyó CBC együttműködés típus - 4. kategória.* A projektmegvalósítások során Zágráb és Belgrád határon átnyúló projektjei is megjelennek annak ellenére, hogy nem részei az IPA CBC programterületnek) (6. ábra);
- *Kettő vagy több szomszédos határrégióval fenntartott CBC kapcsolat típus - 5. kategória.* Ez a típus magába foglalja a hármashatár közelében elhelyezkedő települések határon átvívelő kapcsolatát, valamint az IPA CBC által támogatott CBC kapcsolatokat. Ilyen példák lehetnek az észak-vajdasági községek (Magyarkanizsa, Törökkaniza, Zenta, Nagybecskerek), amelyek két IPA CBC programterülethez tartoznak (pl. Magyarország-Szerbia és Románia-Szerbia 5. ábra). Ilyen helyzetben vannak, Šid, Hódság, Szabadka, Zombor községek, amelyek a Horvátország-Szerbia és Magyarország-Szerbia, a kelet-szerbiai Bor, Zaječar körzetek községei, amelyek a Bulgária-Szerbia illetve Románia-Szerbia, vagy a Jablanicai és Pčinjai körzetek települései, amelyek a Bulgária-Szerbia és Észak-Macedónia programterület részei

3. ábra: Magyarország-Szerbia IPA CBC programterületének önkormányzati térkapcsolatai
Figure 3: Regional relations of the municipalities in Hungary-Serbia IPA CBC program area

Forrás: a szerző saját szerkesztése

4. ábra: Bulgária-Szerbia IPA CBC programterületének önkormányzati térkapcsolatai
Figure 4: Regional relations of the municipalities, Bulgaria-Serbia IPA CBC program area

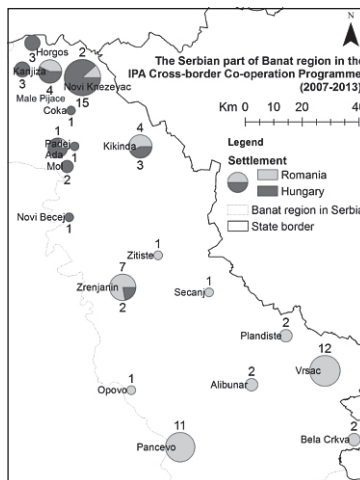

Forrás: a szerző saját szerkesztése

5. ábra: A bánsági régió önkormányzatainak CBC kapcsolatai (kettős részvétel a Magyarország-Szerbia és Románia-Szerbia IPA CBC programokban)

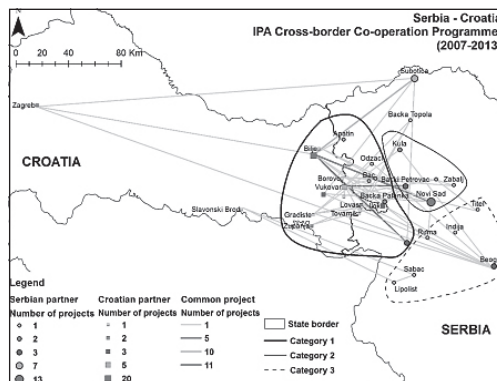
Figure 5: Regional CBC relations of the municipalities in Banat Region (dual participation in Hungary-Serbia and Romania-Serbia IPA CBC programs)

Forrás: a szerző saját szerkesztése

6. ábra: Horvátország-Szerbia IPA CBC programterületének önkormányzati térkapcsolatai

Figure 6: Regional relations of municipalities in Croatia-Serbia IPA CBC program area

Forrás: a szerző saját szerkesztése

Összegzés

Az IPA CBC programok adatbázisainak elemzésével a határon átnyúló kapcsolatok földrajzi vonatkozásaira kíséreltünk utalni Szerbia EU-s határrégióiban.

Az elemzések a határon átnyúló kapcsolatok tekintetében nagy általánosságban követik ugyan a határvonalhoz törengő kötődést és intenzívebb együttműködési hajlandóságot, de a projektkapcsolatok számát illetően a közvetlen határmenti települések esetében ez nem releváns. Szerbia területén az ország középső része nem tartozik semilyen CBC programterülethez, s Vajdaságban, ahol ugyan a programterületek teljes, néhol kétszeres átfedést is mutatnak, mégis kirajzolódik egy – e tekintetben definiálható – belső periféria, ami a községek érdektelenségével, forrásszükséggel magyarázható. A programterületek támogatottságának területi asszimmetriái a város és rurális terek között jellemzőek, projektszám és pénzügyi támogatottság tekintetben is a város–város kapcsolatok dominálnak, a közvetlen határmenti és együttműködést igénylő rurális terek rovására.

A 2007-2013-as projektimplementációk térkapcsolatai alapján 5 együttműködési típust definiáltunk: *határvonalhoz kapcsolódó (szimmetrikus szomszédsági), régióközponti, rendhagyó, valamint a többes határon átnyúló (kettős, hármas) típusokat.*

JEGYZETEK / NOTES

1. Instrument for Pre-Accession Assistance Programme – IPA
2. SCOTT, J.W. (2000): Transboundary Cooperation on Germany's Borders: Strategic Regionalism through Multilevel Governance, *Journal of Borderlands Studies*, XV/1. 143-167. old; BLATTER, J., CLEMENT, N. (2000): Cross-Border cooperation in Europe: Historical Development. Institutionalization and Contrasts with North America, *Journal of Borderlands Studies*, XV/1. 15-53. old.
3. VOVENDA, A. V., PLOTNIKOV, V. A. (2011): Euroregions as a factor of successful international integration in modern conditions». *Baltic Region*, 4. 49-55. old. <https://doi.org/10.5922/2079-8555-2011-4-6>
4. SEE – South East European Programme
5. PERKMANN, M. (2003): Cross-Border Regions in Europe: Significance and Drivers of Regional Cross-Border Co-operation. *European Urban and Regional Studies*, Vol.10. No. 2. 153–171. old; SCOTT, J. W. (2015): Bordering, Border Politics and Cross-Border Cooperation in Europe, F. Celata, R. Coletti (szerk.), *Neighbourhood Policy and the Construction of the European External Borders*, GeoJournal Library 115. https://www.researchgate.net/publication/300787927_Bordering_Border_Politics_and_Cross_Border_Cooperation_in_Europe [accessed Jan 31 2020].
6. FEJES ZS. (2013): Republic of Serbia towards the European territorial cohesion and cross-border cooperation – with special focus on Vojvodina, *Deturope – The Central European Journal of Regional Development and Tourism* Vol.5 Issue 3., 88-104. old.

7. NELLES, J. – WALTHER, O. (2011): Changing European borders: from separation to interface? An introduction, *Articulo Journal of Urban Research*, 6.
8. DKMT Eurorégió – Vajdaság AT (SZER), Csongrad megye (HU), Bács Kiskun megye (HU), Arad megye (RO), Temes megye (RO), Krassó Szörény megye (RO). A részletekről lásd Gulyás László (2005): A Duna-Körös-Maros-Tisza Eurorégió rövid története 1997-2004. Múzeumi Kutatások Csongrád Megyében. 2004. évi Évkönyv. Szeged. 5-14. old.
9. Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies - PHARE
10. Cross-Border Cooperation/Határon átvélő együttműködés
11. RICZ A., NAGY I., JUHÁSZ B. (2015): A Vajdaságban elérhető gazdaságfejlesztési eszközök és az azok által elért eredmények, In: FÁBIÁN A., BERTALAN L. (szerk.) *Otthon a Kárpát-medencében: Területfejlesztési Szabadegyetem*, Sopron, Nyugatmagyarországi Egyetem Kiadó. 389-414. old.
12. Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation – CARDS adopted with the Council Regulation (EC) No 2666/2000. is the EU's main instrument of financial assistance to the Western Balkans,
13. IPARD
14. RICZ, A. (2018): A határon átvélő programok hatásai a Vajdaság területi fejlődésére/The effects of cross-border cooperation programs on Vojvodina's regional development, *Budapest, Tér és Társadalom* 32/1. 161-179. old. <https://doi.org/10.17649/TET.32.1.2877> .
15. NAGY I. (2018): Different types of cross-border cooperation networks between communities on the external borders of the EU (Case studies: Serbia and neighbouring countries), *Ibadan-Cotonou, BRIT XIV Conference, 2018.* (Manuscript); NAGY I. (2020): Cross-border cooperation on the external borders of the EU and the impact of the received EU CBC funds on AP Vojvodina/Serbia. *BELGEO Vol. No.1 ... old.*
16. RICZ, A., NAGY, I., CSISZÁR, A. M., (2016): Case study of cross-border cooperation along the Serbian – Croatian border CBC between twin towns Subotica and Osijek In: *Central, European Service for Cross-Border Initiatives (szerk.) Crossing the borders: Studies on cross-border cooperation within the Danube Region*, Budapest, Hungary: Central European Service for Cross-Border Initiatives, Part 2/12, 36. old.

FELHASZNÁLT IRODALOM / REFERENCES

- BLATTER, J., CLEMENT, N. (2000): Cross-Border cooperation in Europe: Historical Development. Institutionalization and Contrasts with North America, *Journal of Borderlands Studies*, XV/1. 15-53. old.
- ВУКОВИЋ, Д., ЈОВАНОВИЋ, А., ЗАКИЋ, Н, ВУКОТИЋ, С (2011): Номенклатура статистичких територијалних јединица: могућност примене у Србији. *Зборник радова Географског института „Јован Цвијић” САНУ* 61 (2). 11-24. old.

- Evropa u Vojvodini: pogled i analiza realizovanih projekata lokalnih samouprava na teritoriji AP Vojvodine finansiranih od strane EU u programskom periodu 2007-2013. Novi Sad, Nezavisno društvo novinara Vojvodine, 2015.
- Cohesion policy 2007–13 Commentaries and official texts.
https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2007/publications/guide2007_en.pdf
- FEJES ZS. (2013): Republic of Serbia towards the European territorial cohesion and cross-border cooperation – with special focus on Vojvodina, *Deturope – The Central European Journal of Regional Development and Tourism* Vol.5 Issue 3., 88-104. old.
- Gulyás L. (2005): A Duna-Körös-Maros-Tisza Eurorégió rövid története 1997-2004. Múzeumi Kutatások Csongrád Megyében. 2004. évi Évkönyv. Szeged. 5-14. old.
- NAGY I., RICZ A., RIBÁR GY., NAGY M. (2015): Spremnost i pripremljenost lokalnih samouprava AP Vojvodine za prijem i korišćenje razvojnih fondova Evropske unije, *Temerin, Prospero -Temerinske novine*.
- NAGY M. (2016): Apsorpcioni kapaciteti vojvođanskih lokalnih samouprava u odnosu na pretpristupne fondove, Master Thesis. Novi Sad, Faculty of Civil Engineering (Manuscript).
- NAGY I. (2018): Different types of cross-border cooperation networks between communities on the external borders of the EU (Case studies: Serbia and neighbouring countries), Ibadan-Cotonou, BRIT XIV Conference, 2018. (Manuscript).
- NAGY I. (2020): Cross-border cooperation on the external borders of the EU and the impact of the received EU CBC funds on AP Vojvodina/Serbia. *BELGEO* Vol. No.1 ... old.
- NELLES, J. – WALTHER, O. (2011): Changing European borders: from separation to interface? An introduction, *Articulo Journal of Urban Research*, 6.
- PERKMANN, M. (2003): Cross-Border Regions in Europe: Significance and Drivers of Regional Cross-Border Co-operation. *European Urban and Regional Studies*, Vol.10. No. 2. 153–171. old.
- RICZ A., NAGY I., JUHÁSZ B. (2015): A Vajdaságban elérhető gazdaságfejlesztési eszközök és az azok által elért eredmények, In: FÁBIÁN A., BERTALAN L. (szerk.) *Ott-hon a Kárpát-medencében: Területfejlesztési Szabadegetem, Sopron, Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó*. 389-414. old.
- RICZ, A., NAGY, I., CSISZÁR, A. M., (2016): Case study of cross-border cooperation along the Serbian – Croatian border CBC between twin towns Subotica and Osijek In: *Central, European Service for Cross-Border Initiatives* (szerk.) *Crossing the borders: Studies on cross-border cooperation within the Danube Region*, Budapest, Hungary: Central European Service for Cross-Border Initiatives, Part 2/12, 36 old.
- RICZ, A. (2018): A határon átívelő programok hatásai a Vajdaság területi fejlődésére/ The effects of cross-border cooperation programs on Vojvodina's regional development, *Budapest, Tér és Társadalom* 32/1. 161-179. old. <https://doi.org/10.17649/TET.32.1.2877>
- SCOTT, J. W. (2015): *Bordering, Border Politics and Cross-Border Cooperation in Europe*, F. Celata, R. Coletti (szerk.), *Neighbourhood Policy and the Construction of the Euro-*

pean External Borders, GeoJournal Library 115. https://www.researchgate.net/publication/300787927_Bordering_Border_Politics_and_Cross_Border_Cooperation_in_Europe [accessed Jan 31 2020].

SCOTT, J.W. (2000): Transboundary Cooperation on Germany's Borders: Strategic Regionalism through Multilevel Governance, *Journal of Borderlands Studies*, XV/1. 143-167. old.

Uredba o utvrđivanju jedinstvene liste razvijenosti regiona i jedinica lokalne samouprave za 2014. godinu, Službeni list Republike Srbije 104/2014. (Decree on the establishment of a single list of development of regions and local self-government units for 2014, *Official Gazette of the Republic of Serbia* 104/2014.)

VOVENDA, A. V., PLOTNIKOV, V. A. (2011): Euroregions as a factor of successful international integration in modern conditions». *Baltic Region*, 4. 49-55. old. <https://doi.org/10.5922/2079-8555-2011-4-6>

<http://www.rsedp2serbia.eu>

<https://vojvodinahouse.eu/en/kancelarija-u-briselu/stranica/2/o-vojvodini>